

УДК 338.2; 330.36

Ігор Стойко, Юлія Жукевич

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

**СПОЖИВАННЯ, БІДНІСТЬ ТА ДОБРОБУТ
(Нобелівська премія 2015 року Ангусу Дітону)**

Igor Stoyko, Yuliia Zhukevych

**CONSUMPTION, POVERTY AND WELFARE
(Nobel Prize 2015 Angus Deaton)**

Нобелівська премія з економіки 2015 року дісталася 69-річному англо-американському економістові, професору Принстонського університету Ангусу Дітону за аналітичні дослідження в області «споживання, бідності та добробуту» - *For his analysis of consumption, poverty, and welfare.*

Ангус Дітон спеціалізується на питаннях мікроекономіки. У своїх роботах він аналізує моделі поведінки різнорівневих у достатку споживачів, проблеми бідності та питання забезпечення добробуту населення.

«Для формування економічної політики, що сприяла б добробуту і знижувала рівень бідності, нам для початку необхідно зрозуміти, як обирає кожен окремий споживач», - йдеться у повідомленні шведської Королівської академії наук. Ангус Дітон сприяв у цьому розумінні більше, ніж хоч би хто інший.

Присудженням йому премії - «за аналіз споживання, бідності і добробуту» - Нобелівський комітет в даному разі підтверджує тренд: на порядку економічної науки все більше питання не про те, як зробити багатих ще багатшими, а про те, як допомогти бідним вирватися з безнадійної бідності. Ось деякі висновки книг і досліджень нобелівського лауреата за різні роки.

В останній книзі «The Great Escape: Health, Wealth, and the Origins of Inequality» («Велика втеча: здоров'я, багатство і витоки нерівності», 2013) Ангус Дітон аналізує питання національного здоров'я в тісному зв'язку з економікою найбідніших країн світу. Автор стверджує, що пряма матеріальна допомога Заходу, яка надається Африці, здебільшого марна. Відповідних бюджетів слід скоротити. Дітон нагадує, що основною причиною поліпшення здоров'я в західних країнах був не стільки зростання особистого добробуту, скільки прогрес в комунальному господарстві міст, відкриття в медицині. Чорний континент - головний об'єкт західної благодійності - також не вирішує своїх проблем завдяки фінансовим потокам з-за кордону. Ці гроші продовжує життя не населенню, а корумпованим режимам місцевих правителів. Так вони можуть дозволити собі не розвивати ні економіку, ні базові соціальні послуги. Немає потреби навіть в зборі податків з населення - гроші самі течуть в їх руки. Можливо, зовнішня допомога і врятувала мільйони життів в бідних країнах, міркує економіст, але її ефект не назвеш системним: вона рідко призводить до вдосконалення національних систем охорони здоров'я.

Успіхи статистики по боротьбі з бідністю ще не робить країну багатшою.

У роботі «Data and Dogma: The Great Indian Poverty Debate» («Дані та догма: запеклі суперечки навколо індійської бідності», 2005) Ангус Дітон доводить важливість незалежних статистичних досліджень для тверезої оцінки успішності економічних реформ в країні - зокрема, заходів по боротьбі з бідністю. В Індії, де кількість бідних обчислюється сотнями мільйонів, уряд надмірно захоплюється оптимістичними статзвітами, з яких випливає, що влада ефективно вирішують цю проблему. Автор пише про серйозний конфлікт між урядовими даними і цифрами сторонніх дослідників, а також про те, що сліпа віра офіційної інформації при оцінці результатів перетворень

спотворює картину і дає неправдиві стимули політикам.

Щастя не купити дорожче, ніж за \$ 75 тисяч в рік.

У спільній роботі «High Income Improves Evaluation Of Life But Not Emotional Well-Being» («Високий дохід покращує стандарти життя, але не емоційне самопочуття», 2010), написаної з іншим Принстонським вченим і ще одним лауреатом Нобелівської премії - ізраїльським психологом Деніелом Канеманом, Дітон виводить магічну цифру - \$75000 річного доходу на людину (\$6250 в місяць). Саме стільки, підраховали автори, спираючись на дані дослідження Gallup (на основі опитування 450 тисяч американців був складений індекс благополуччя - Gallup-Healthways Well-Being Index), в середньому потрібно громадянину США, щоб відчувати задоволення життям. Звичайно, можна отримувати і більше, але, як зауважує Дітон, «приріст доходу понад \$75 тисяч слабо впливає на повсякденне настрої людей, хоча і вселяє почуття, що вони більш благополучні в життя».

«Чим сильніше річний дохід перевищує за цифру \$75000, тим менше його володаря радують прості людські задоволення: смачна їжа, спілкування з друзями і близькими, подорожі. Іншими словами, все те, що дає нам відчуття емоційного комфорту і щастя. Результати, які ми отримали, ще раз довели: гармонія, в даному випадку фінансова, завжди краще, ніж недолік або надлишок», - пояснював сам Дітон.

Для тих, хто заробляє більше, гроші перестають бути джерелом повсякденного щастя, правда, вони підвищують загальний рівень задоволеності життям: ті, хто заробляв \$160000, в цілому були більше задоволені, ніж ті, хто заробляв \$120000. «Перевищення доходу рівня \$75000 особливо не вплине на повсякденний настрої людей, але дасть їм відчуття, що їх життя стало краще, - сказав тоді Дітон. - Як економіст я зазвичай вважаю, що гроші - це добре для людини; приємно знайти цьому підтвердження».

Цілком природно, що споживання було в центрі економічних досліджень протягом усього минулого століття. За останні три-чотири десятиліття, дослідження споживання прогресувало надзвичайно. У той час як багато вчених внесли свій вклад в цей прогрес, Ангус Дітон виділяється. Він зробив кілька фундаментальних і взаємопов'язаних досліджень, які звернутися безпосередньо до вимірювання, теорії та емпіричного аналізу споживання. Його основні досягнення три.

По-перше, дослідження Дітона підняли оцінку попиту систем - тобто кількісне дослідження варіантів споживання через різні товари - на якісно новий рівень складності і спільності. Майже ідеальна система попиту, що Ангус Дітон і Джон Мюльбауер представили 35 років тому, і її подальші розширення, як і раніше широко використовуються сьогодні - в наукових колах, а також у практичній оцінці політики.

По-друге, дослідження Дітона про сукупне споживання допомогло зламати ґрунт для мікроеконометричної революції у вивченні споживання і економії протягом довгого часу. Він вів аналіз індивідуальної динамічної поведінки у сфері споживання при своєрідних невизначеностях і ліквідності обмежень. Він пояснив, чому дослідники враховували питання агрегації серйозно, щоб зрозуміти загальне споживання і заощадження, а пізніше дослідження дійсно багато в чому прийшло до вирішення макроекономічних проблем за допомогою мікроекономічних даних, оскільки такі дані все частіше стають доступними.

По-третє, Дітон очолював використання даних обстеження домогосподарств в країнах, що розвиваються, особливо даних про фактичне споживання, для вимірювання рівня життя та бідності. Дослідження Дітона має велике практичне значення, і його внесок вплинув на прийняття політичних рішень в країнах, що розвиваються і розвинених країнах. Його робота охоплює широкий спектр, від найглибших наслідків теорії до деталізації вимірювання добробуту в країнах, що розвиваються, з акцентом на вимірювання і аналізу рівня життя бідних.